

Motion till riksdagen

1988/89:Jo22

av Bengt Rosén m. fl. (fp)
med anledning av prop. 1988/89:68 om
livsmedelskontroll

”Allt som säljs i köttstånden kan ni äta utan att undersöka det för ert samvetes skull.” I Kor 10:25

När Paulus skrev ovanstående i ett av breven till korintierna så gällde det inställningen till offerkött. Livsmedelshygienen bekymrade man sig inte så mycket för på den tiden och man använde sig inte av några kemiska tillsatsmedel i produktionen.

Om vi idag skall kunna äta allt som säljs i köttstånden utan att undersöka det beror i stor utsträckning på vår livsmedelskontroll.

När förarbetet för nuvarande livsmedelslag pågick på 1960-talet var vårt samhälle under kraftig förvandling. Industrialiseringen och urbaniseringen pågick med kraft och kvinnorna sökte sig i ökande omfattning till förvärvsarbete. Därmed uppstod ett behov av fabriksmässig tillverkning av färdig mat eller halvfabrikat. Till en början hade produktionen i huvudsak lokal prägel. Men utvecklandet av metoder för att förlänga livsmedlens hållbarhet – bl. a. genom djupfrysning – förändrade möjligheterna för storskalig livsmedelsproduktion. Utvecklingen inom livsmedelsindustrin har sedan gått mot allt färre men större enheter. År 1960 fanns det 2 175 arbetsställen med fler än fem anställda, 1985 var motsvarande siffra knappt 800 stycken.

Livsmedelslagen (1971:511) trädde i kraft 1/1 1972. Syftet med lagen är att skydda konsumenterna mot skadliga eller på annat sätt från hälsosynpunkt otjänliga livsmedel. Vidare skall oredlighet i handeln med livsmedel motverkas. Kraven på redlighet innebär att livsmedlen skall motsvara de krav på sammansättning och märkning som lagen föreskriver samt de utfästelser i övrigt som lämnats i fråga om livsmedlet.

Livsmedelsverket inrättades som central myndighet. På länsplanet fick länsstyrelsen uppdraget att kontrollera efterlevnaden av livsmedelslagstiftningen och i kommunerna miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Livsmedelslagen är en ramlag, närmare föreskrifter lämnas i livsmedelsförordningen (1971:807) och i livsmedelsverkets kungörelser.

Den utveckling som vi inledningsvis beskrev kom att motivera en översyn av lagstiftningen. År 1983 tillsatte regeringen en parlamentarisk kommitté som antog namnet livsmedelskontrollutredningen. Kommittén avgav sitt slutbetänkande 1986 och detta har sedan remissbehandlats.

I proposition 1988/89:68 om livsmedelskontroll föreslår regeringen vissa förändringar av gällande lagstiftning. De innebär att livsmedelskontrollen

skärps, att märkningen av livsmedel förbättras samt att information, rådgivning, utbildning och rapportering ökar. Vi samtycker i huvudsak till regeringens förslag och kommenterar de viktigaste nedan. På några områden har vi dock – som kommer att framgå – avvikande uppfattning.

Mot. 1988/89

Jo22

Organisation

I propositionen föreslås att livsmedelsverkets roll som central tillsynsmyndighet förstärks samt att verket får det direkta tillsynsansvaret för större livsmedelsanläggningar med komplicerad produktion och en stor spridning av produkterna. Detta innebär en ökad centralisering av kontrollen men det skall ses mot bakgrund av en utveckling mot större och mer komplexa anläggningar. Ett nytt avgiftssystem – som vi återkommer till – skall finansiera en skärpt livsmedelskontroll.

Länsstyrelsen skall ha kvar ett övergripande ansvar för livsmedelskontrollen i länet. Utredningen hade föreslagit att länsstyrelsen skulle förstärkas med livsmedelstekniker. Detta har flera remissinstanser avstyrkt och regeringen gör samma bedömning. I förslaget om samordnad länsförvaltning poängteras att länsstyrelserna i fortsättningen på ett kraftfullare sätt skall ägna sig åt länsutveckling, då är det ej lämpligt att förstärka kontrollfunktionen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden svarar för livsmedelskontrollen i kommunen och föreslås också få utökade resurser genom det nya avgiftssystemet.

Vi samtycker från folkpartiet till förslaget att förstärka livsmedelsverket och miljö- och hälsoskyddsnämnderna och i övrigt till den ansvarsfördelning mellan de olika kontrollorganen som framgår av propositionen.

Offentligt kontrollerad egentillsyn

I propositionen föreslås vidare att företagens egentillsyn görs obligatorisk och blir grunden för den löpande tillsynen. Livsmedelsverket får ansvar för att kontrollprogram upprättas och miljö- och hälsoskyddsnämnderna får ansvar för uppföljning och rapportering.

Vi anser att det är värdefullt att företagen i så stor omfattning som möjligt engageras i den löpande tillsynen. Möjlighet finns att för de större företagen utveckla ett sådant system som folkpartiet föreslagit på miljöområdet med årlig revision av livsmedelshandlingen av därtill auktoriserade revisorer. Om en sådan revisionsberättelse tas in i företagets årsredovisning så inpräntas betydelsen av hälsoskyddsaspekter och redlighet beträffande livsmedel hos företagets intressenter.

Köttbesiktning

I propositionen föreslås att lagen (1959:99) om köttbesiktning m.m. upphävs och att alla föreskrifter för köttkontroll i fortsättningen meddelas genom livsmedelslagen.

Enligt den angivna lagen föreligger ett generellt köttbesiktningstvång i hela landet. Huvuddelen av slakten sker idag vid s.k. kontrollslakterier där besiktningsveterinär – organiserad av livsmedelsverket – svarar för kontrol-

len. Ca 1 % av djuren – renar undantagna – slaktas inte vid kontrollslakteri och blir da föremål för s.k. byråbesiktning enligt lagen om köttbesiktning.

Vi samtycker till regeringens förslag men vill understryka vikten av att kontrollavgifter för mindre slakterier av t.ex. gårdstyp anpassas så att inte konkurrensnackdel uppstår med anledning härav.

Märkning

Regeringen föreslår i propositionen om livsmedelskontroll att märkningen av livsmedlen ändras så att den genom enkel och tydlig information underlättar för konsumenterna att välja. Vidare att märkning med ursprungsland införs på förpackade livsmedel.

Vi anser att förslagen är värdefulla. Vi kommer nedan att betona kostens betydelse för folkhälsan och vi menar att det i detta sammanhang är viktigt att exempelvis ett livsmedels fetthalt framgår av märkningen.

Importkontroll

Vegetabilier som produceras i vårt land eller som importeras stickprovskontrolleras genom livsmedelsverkets försorg. Denna kontroll kommer att öka. Analysmetoderna har utvecklats så att i regel provtagna partier kan hållas kvar tills analysen är klar. En översyn av gränsvärden pågår och samarbete i detta avseende pågår såväl med nordiska länder som EG-länder.

Flera remissinstanser har krävt att importerade livsmedel som producerats på sätt som inte är tillåtet i Sverige skall avvisas. Detta är dock inte möjligt enligt de GATT-bestämmelser som vi är bundna av. Om livsmedlen innehåller rests substanser som är förbjudna i Sverige kan och bör dock avvisning ske.

Regeringen föreslår i propositionen en ändring av § 11 i livsmedelslagen så att regeringen av konsumentintresse får möjlighet att förbjuda viss import. Vad man i detta fall tänkt på är bestrålade livsmedel. Det har inte gått att påvisa att bestrålningen innebär någon hälsorisk men det förhållandet att lagringstiden kan förlängas genom bestrålning kan innebära att livsmedlen är av sämre kvalitet än lukt och utseende ger sken av. Vi samtycker till förändringen.

Information och rådgivning

I en folkpartimotion om åtgärder för en bättre folkhälsa – 1988/89:So477 – föreslås bl.a. återupprättande av ett institut för folkhälsan och en intensifiering av det förebyggande hälsoarbetet. Beträffande kost och motion framhålls följande:

”Kostvanornas betydelse för uppkomsten av såväl hjärt/kärl-sjukdom som tumörer, tarmsjukdomar, övervikt och sockersjuka är oomtvistligt. Motionens betydelse har varit svårare att bevisa, men ingen ifrågasätter att motion är viktig för att motverka övervikt och sannolikt också risk för eventuell benskörhet. Det är därför viktigt att folkhälsoinstitutet vidareför det arbete som bl.a. socialstyrelsen och livsmedelsverket gjort på detta område.”

I regeringens proposition om livsmedelskontrollen framhålls vikten av

ökad information till konsumenterna om livsmedlen. Där redovisas att livsmedelsverket, socialstyrelsen och konsumentverket har ett samarbete för samordnad information om livsmedel.

Intill dess vi återfår ett särskilt institut för folkhälsan – som blir det naturliga organet för information om livsmedel – vill vi föreslå att socialstyrelsen får ansvaret för denna oerhört viktiga information. Vi anser att en myndighet skall ha huvudansvaret för att uppnå effekt. Sen skall socialstyrelsen givetvis samarbeta med livsmedelsverket och konsumentverket på detta område.

Rapportering

I propositionen föreslås att ett rapporteringssystem införs som ger tillsynsmyndigheterna information om tillståndet inom livsmedelshandlingen.

Vi vill i detta sammanhang framhålla vikten av att systemet blir enkelt så att inte en stor del av de utökade resurserna binds för denna uppgift. Det bör vara möjligt att med dataprogram sköta såväl rapportering som statistikbearbetning.

Finansiering

Regeringen föreslår att det av livsmedelslagen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för livsmedelskontroll.

Regeringen kommer att uppdra åt livsmedelsverket att tillsammans med riksrevisionsverket utforma förslag till avgiftssystem vari som en del skall ingå en fast årlig avgift för alla livsmedelsföretag. Den årliga avgiften skall anpassas efter beräknat kontrollbehov och undersökningskostnad.

Det bedöms att nuvarande totala avgiftsuttag på ca 25 milj. kr. kan höjas till ca 60 milj. kr. Höjningen skall finansiera de ökade resurser som skall sättas in och miljö- och hälsovårdsmyndigheten får svara för uppbörderna.

Vi vill i detta sammanhang framhålla vikten av att fulla avgifter inte läggs på nystartade företag som i utvecklingskedet är ekonomiskt sårbara.

Straffansvar

Regeringen föreslår ett skärpt straffansvar. Om ett uppsåtligt brott mot livsmedelslagen innebär att en förpliktelse av väsentlig betydelse från hälso- eller redlighetssynpunkt har åsidosatts, skall det i fortsättningen dömas till fängelse i högst två år.

För straffansvar vid brott mot märkningsbestämmelserna skall inte längre krävas att den felaktiga märkningen innebär skada eller annan olägenhet för konsumenterna.

Bakgrunden till det skärpta straffansvaret är riskerna med den ökande användningen av kemiska livsmedelstillsatser och att det under senare tid visat sig att ett utbrett fusk förekommer. Risken för företagsbot har inte varit avhållande i detta sammanhang.

Vi tillstyrker från folkpartiet föreslagna förändringar.